

Preek Goutum 10 mei 2026

Ik kom uit Rotterdam,  
mijn moeder heeft mij Jurgen genoemd.

Mijn vader wilde dat niet, die had liever Klaas,  
maar mijn moeder vond Jurgen mooier.

Weet u, een vraag op moederdag,  
weet u hoe moeder Maria in het stalletje in Bethlehem  
haar kind genoemd heeft?

Wie?

Dat kind kreeg geen Griekse naam, maar een Herbeeuwse,  
zeg maar: een Joodse naam.

Een naam uit de geschiedenis die aan kerst voorafgaat.  
Veel mensen beseffen niet  
dat Kerst helemaal niet het begin is van iets.  
Ja dat wilde de Christelijke Kerk graag,  
dat er iets totaal nieuws zou zijn begonnen,  
toen de kerk nog erg antijoods was.

Maar na Auschwitz denken we daar anders over  
of althans, zou het goed zijn  
als we daar anders over zouden gaan denken.

Veel mensen weten echter niet beter  
en beginnen te lezen in de Bijbel  
en dan beginnen ze in feite achteraan.  
En lezen dan van alles over Jezus.  
Geweldig, die Jezus.

Vervolgens krijgen ze dan door  
dat er ook nog zoiets als een Oude Testament bestaat  
en kijken daar dan in, om al snel te concluderen:  
Ja, kijk nou, daar wordt "onze Jezus" al voorspeld!

Wat is God toch machtig, dat hij

eeuwen tevoren al voorspeld heeft  
dat - om een voorbeeld te noemen -  
Jezus ooit op een ezeltje Jeruzalem zou binnenrijden.

Dat is een ongelukkige manier van bijbellezen,  
nog steeds heel on-Joods namelijk.  
Terwijl de hele Bijbel, alle boeken ervan,  
óók de boeken van het Nieuwe Testament  
door Joden zijn geschreven.

Er gaat dan van alles mis, en ik kan dat eenvoudig bewijzen:  
Als ik u een "stelletje Farizeeërs" zou noemen,  
zou u dan getroost en opgemonderd weer huiswaarts keren  
of zouden er dan in veel Goutumer huiskamers  
verzuchtingen klinken als:  
"Naar die rottige Rotterdammer ga ik nooit meer luisteren.  
Dus als de kerkenraad hem nog één keer uitnodigt  
blijf ik voorgoed thuis."

Dat komt omdat we het woord "Farizeeër" gebruiken als scheldwoord.

Maar als we de Bijbel behoorlijk zouden lezen,  
ik bedoel: zoals het ooit bedoeld was,  
dan zouden we misschien beseffen dat het een akelige  
en uiterst vreemde gewoonte is,  
alles vanuit het Nieuwe Testament benaderen.  
Een gewoonte die we snel zouden moeten afleren.  
Het is namelijk omgekeerd.  
Niet de profeten in het Oude Testament doen een voorspelling  
over een zekere Jezus eeuwen en eeuwen later.

Daar hadden de Joden niets, maar dan ook niets aan gehad,  
en als de profeten alleen maar uitspraken deden  
over iets dat eeuwen later zou voorvallen,  
iets dat de toen levende kinderen van Israël niet zouden meemaken  
dan was er geen Joods volk meer geweest.

Alsof je tegen de Oekraïners zou zeggen:  
wacht nou maar rustig af,  
want over vijfhonderd jaar wordt er een koning geboren in Kiev;  
hij rijdt op een Osel (dat is Oekraïens voor 'ezel')  
en hij zal de vrede over Oekraïne brengen.

De Joden zijn namelijk *altijd* vervolgd, opgejaagd,  
in ballingschap genomen, of regelrecht gedood.

Hitler, die miljoenen Joden heeft vermoord in de gaskamers  
is niet *begonnen* met de moord op de Joden  
maar is gewoon *doorgegaan* met wat altijd al het wrede lot was  
dat de Joden trof.

Profeten reageren daarbij niet allemaal op dezelfde manier  
op deze ellendige situatie;  
onder Farao in Egypte,  
onder de wrede Assyrieërs,  
onder de iets minder wrede Babyloniërs,  
onder de Grieken  
en in de tijd van Jezus onder de Romeinen.

Jesaja is, zo hoorden we,  
nogal heftig jegens zijn mede-joden.

Hij verwijt de leiders van het volk  
dat ze heulen met de vijand, met Assyrië, in dit geval,  
met Tiglat Pileser III, zo heette die schoft,  
weten we uit de boeken Koningen en Kronieken.  
Jesaja verwijt de Joodse leiders dat ze met die hufter samenwerken,  
en dat het daarom zo'n onbeschrijfelijke rotzooi is.

En als leiders het met elkaar op een akkoordje gooien  
dan zullen vele duizenden gewone burgers  
daar de gevolgen van moeten ondervinden.

Zacharia slaat dan weer een veel hoopvollere toon aan,  
anders dan Jesaja.  
Wel een bewijs ervan dat je de Bijbel niet moet lezen als één boek  
maar als een bibliotheek vol met boeken,  
van verschillende schrijvers, die elkaar niet gekend hebben  
en die nooit de bedoeling hebben gehad  
om een stukje van de Bijbel te schrijven.

In wat voor wereld leefden zij?

Wat hen allen verbindt is dat zij, als slaven,  
te lijden hebben onder de slavenhouders, de machthebbers.  
Farao's, Caesars, al die hufters,  
de Trumps en de Putins van de oudheid.

En de profeten van Israël hadden steevast te maken met  
*drie manieren* om te reageren op die onderdrukking  
en op dat wrede geweld van bezettende mogendheden.

Er waren er die zeiden:

"We moeten ze eruit rammen, die lui. We moeten erop slaan."  
*Makkabi*, was daar bij het woord, wat hebreuws is voor: hamer.  
Of *Chamas*, wat Hebreuws is voor: geweld.

Een tweede antwoord was: we moeten ons maar overgeven,  
laten we dan maar Assyrisch worden, of Babylonisch, of Grieks.  
Als we met de vijand samenwerken  
hebben we van de oorlog en van de bezetting zo min mogelijk last.

In de tijd van Jezus had je ook twee van zulke reacties.  
De eerste, die van erop slaan  
was eigenlijk de reactie van de Zeloten.  
Die naam: Zeloten, komt van het Griekse "Zelotès"  
en betekent: fanatiekelingen. Jihadisten, zou je kunnen zeggen.  
Zij bereidden in de tijd van Jezus  
een gewapende opstand tegen de Romeinen voor.

Die gewapende opstand is er ook gekomen,  
ver na het leven van Jezus, en brak uit in 66, en duurde vier jaar,  
zolang als de oorlog in Oekraïne nu duurt,

tot het jaar 70.

Toen heeft de Romeinse bezetter Jeruzalem totaal verwoest,  
geen steen op de ander gelaten,  
zowat alle inwoners afgeslacht, en toen hield die opstand op.

Het tweede antwoord was het antwoord van de Sadduceeën,  
die hadden in de tijd van Jezus belangrijke posities in de tempel  
en werkten daar met de Romeinen samen.

Het waren rijke priesterlijke families,  
geestelijke leidslieden die vanuit de Tempel in Jeruzalem,  
door met de Romeinen te collaboreren,  
zichzelf gemakkelijk konden verrijken  
en gewone Joodse burgers enorm afpersen.

Maar, naast deze twee antwoorden op een bezetting  
was er bij de profeten van Israël dus nog een *derde antwoord*.  
En dat was een niet zo populair antwoord.  
Dat derde antwoord was het antwoord van *een kleine minderheid*.

U herkent het misschien wel:  
waar de profeten beelden gebruiken als "een walmende vlaspit".

Het is er, maar het is een uiterst kwetsbare levenshouding.  
Is het er eigenlijk nog wel?  
Is er nog een kleine rest die trouw is gebleven?  
Of is er niemand meer die goed doet en zijn allen afgeweken?

Dat is de vraag die ons van het Oude Testament  
naar het Nieuwe brengt, die vraag.

Dat derde, niet populaire antwoord op geweld en onderdrukking is:  
we moeten niet overgaan tot geweld,  
en ook niet assimileren, of collaboreren, of heulen met de vijand,  
we moeten kiezen voor een derde weg,  
en dat is de weg van de *tsedaka*,  
de weg waarop de *tsadikim* gaan, de rechtvaardigen,  
en dat is: *trouw zijn aan Thora*.

Geen geweld gebruiken, niet met de vijand samenspannen  
maar *Pesach vieren*.  
Eerbied hebben voor het offer,  
"nee" zeggen tegen het bestaande  
en de heersende machtsverhoudingen,  
bereid zijn om weg te trekken,  
het brood niet laten zuren,  
het bittere kruid eten omdat het leven nu eenmaal vaak bitter is...

Maar ook een ei, omdat er altijd hoop is op nieuw leven.

Pasen is eigenlijk hét feest waarover de Thora gaat,  
het heet daar Pesach, maar Pesach en Pasen

is één en hetzelfde woord.

Pasen komt namelijk niet van Passie, zoals wel wordt gedacht, maar Pasen schreef je oorspronkelijk als: *Paaschen*.

En daar hoor je de Hebreeuwse medeklinkers in: de P en de S en de Ch. Pesach.

Die derde weg was de weg van de profeten van Israël.

Die zeiden, als je geweld gebruikt teken je je doods vonnis want de vijand is sterker bewapend dan jij, en het wordt één groot bloedbad.

Waarbij talloze onschuldige vrouwen en kinderen zullen omkomen.

Maar als je je aan de vijand aanpast,

ben je ook weg,

want dan kun je geen Pesach meer vieren,

dat is immer het feest van het grote "Neen!" tégen de vijand.

Tégen de Farao. Tégen de Caesar, Tégen de Führer.

Die derde weg is dus belangrijk

om te begrijpen waarover het gaat bij Jezus,

want hij begeeft zich nadrukkelijk op die derde weg

de weg die de profeten van Israël zijn gegaan.

Niet van harte, maar wel: bewust!

De profeten voorspellen dus niet een zekere Jezus,

die eeuwen later zou komen

maar Jezus begeeft zich op de weg van de profeten,

eeuwen oud.

Ook hij wordt geschilderd als zo'n *tsaddik*.

Weet iemand van u trouwens

wat de centrale boodschap van Jezus was?

Wat was, onder alles wat hij zei, nu de *leidende* gedachte?

Wat heeft Jezus nou eigenlijk duidelijk willen maken?

"Het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen."

De malkoet adonai, het koning-zijn van de Heer,

dát is nabijgekomen.

Nu hadden de Farizeeën wel in de gaten

dat Pasen vieren niet meer vanzelfsprekend was.

Dat hadden ze al door, voordat Jezus kwam,

want Farizeeën bestonden al veel langer.

Pasen ging namelijk over uittocht uit slavernij.

Exodus.

Maar...

in het Romeinse rijk was de hele wereld

één groot slavenhuis geworden.

Slavernij was nu alom aanwezig, dus je kón niet meer wegtrekken.

Waar moest je heen?

En als je niet meer weg kon, als Exodus niet meer denkbaar was,  
hoe kon je dan nog Pesach vieren?

En zo kwamen de Farizeeën met iets nieuws:

Trouw zijn aan Thora betekent nu, zo stelden zij,  
dat je gelooft in: *de dag des Heren*.

Zo noemden zij dat.

Dat was niet de zondag, maar dat was de dag waarop  
alle slaven en alle onschuldig omgekomen vrouwen en kinderen,  
iedereen die was vermoord en geëxecuteerd door de overheerser,  
zouden *ópstaan uit hun graf*.

En zij dachten dat heel lichamelijk en fysiek.

Dat is belangrijk om te beseffen.

Hoe lichamelijk de Farizeeën de opstanding beleden.

Ze zouden allemaal opstaan.

En de bezetter, de keizer, zou op die dag oog in oog komen te staan  
met al die duizenden

waarvan hij meende dat hij ze uit de weg had geruimd.

En hij zou steil achterover slaan, in het besef:

"Allemachtig, daar heb je ze allemaal weer.

Ze zijn niet dood, ze *léven!*"

Vind u dat een wonderlijke opvatting?

Van die Farizeeën. Of niet?

In de tijd van Jezus

vonden de Sadduceeën dat een wonderlijke opvatting.

De Saduceeën, die met de Romeinen samenwerkten  
in de Tempel in Jeruzalem, zeiden:

"Dat is allemaal Farizeese onzin.

Opstanding komt bij Mozes niet voor,

dus dat is nieuwerwetse kletspraat".

Maar de Farizeeën hielden ondanks alles stug vol.

Farizeeën hebben een hele "los-van-de-tempel-beweging" georganiseerd, door  
heel dat Romeinse Rijk

van Afrika zo rond de Middellandse zee tot in Spanje,

om overal, plaatselijk, in synagogale gemeenschappen

Pesach te vieren en Thora te betrachten.

Om mensen moed in te spreken,

en weerstand te blijven bieden

tegen het geweld van de overheersers.

Opstandig te blijven.

En nu is het bijzondere

dat het door ons zo genoemde Nieuwe Testament

qua inhoud een typisch Farizeese geloofsovertuiging is.

Dat gaat namelijk precies dáárover.  
Geen geweld tegen de bezetter,  
maar ook niet met de bezetter meeheulen, en je aanpassen,  
maar, als *derde mogelijkheid*: altijd blijven geloven in Pesach,  
de dag des Heren,  
de dag van de *opstanding*.

En zo stapte Jeshua op een ezeltje en reed Jeruzalem binnen.

Jeshua, zo heet hij eigenlijk. Jozua.  
Die naam is in het grieks verbasterd tot Jezus.  
Maar Maria en Jozef hebben het kindje in de kribbe  
niet "Jezus" genoemd, maar "Jozua".

Zoals de naam Mosje is verbasterd tot Mozes,  
en Juda, tot Judas,  
En Zecharia, waaruit we lazen, tot Zacharias.

Jeshua stapte op een ezeltje,  
een typisch dier uit de profetie:  
*Een os kent zijn eigenaar en een ezel de krib van zijn meester,  
maar Israël heeft geen begrip, mijn volk geen inzicht.* (Jesaja 1:3)

En op zo'n ezel reed hij Jeruzalem binnen.  
De mensen eromheen dachten aanvankelijk: hij is een Zeloot!  
Hij zal met geweld de Romeinen eruit rammen.  
Hosanna!

Maar zij raken zeer teleurgesteld wanneer dat niet gebeurt  
althans niet op de manier waarop zij het denken,  
en ze worden opgestookt door de Sadduceeën  
die Jezus beschuldigden van het organiseren  
van opstandige sentimenten onder de Joodse bevolking.

En waar de omstanders, die met Jezus meelopen, eerst riepen:  
"Hosanna, nu gaan we de oorlog winnen"  
roepen ze later, met de Sadduceeën mee: "Kruisig hem".  
Kruisig hem net als al die andere slaven.  
Met hem winnen we de oorlog niet.  
Laat Barabbas maar vrij, die zal misschien met veel geweld...

De weg die Jezus gaat, de weg van de Joodse profeten,  
is altijd verguist en verdacht gemaakt.  
Er waren altijd al wel veel meelopers,  
maar er zijn maar weinig volgelingen.

Om te beginnen werd het verguist door de Sadduceeën,  
die niets wilden weten van opstand en opstanding  
want die hadden het nu juist goed getroffen,  
door te collaboreren met de Romeinen,  
en wisten zich vanuit die Tempeldienst enorm te verrijken.

“Een rovershol, hebben jullie ervan gemaakt.”  
Roept Jezus.

“Jullie hebben de godsdienst van de vaderen omgelogen  
van een dienst van bevrijding  
tot een onderdrukkende ellende  
waarmee je weduwen uit weet te knijpen tot op de laatste cent”.

Een rovershol is namelijk niet zozeer de plek waar geroofd wordt  
maar waar de rovers zich terugtrekken  
ná te hebben geroofd, de buit in hun hol hebben gesleept  
en zich in dat hol *veilig* wanen.

Voor Jezus was de Tempel een oord geworden  
van bedenkelijke Godsdienstigheid  
een oord dat bescherming bood aan misdadigers.  
Dieven en moordenaars wisten zich daar veilig.

En tot op de dag van vandaag vervult veel godsdienstigheid  
nog steeds die rol.

De weg van Jezus is altijd verdacht gemaakt.  
Niet alleen door de geestelijke leiding van Israël,  
de Sadduceeën en de tempel-oversten,  
maar óók door de Romeinen.

In Rome is een graffiti teruggevonden  
dat een plaatje bevat van een knielende man, althans zo lijkt het,  
die omhoog kijkt naar een man aan een kruis.

En zo, een poosje na Pasen, is het goed  
om eens naar zo’n Romeinse afbeelding te kijken.

Wat vonden ze er eigenlijk van, in Rome?

Hier ziet u een spotprent, ingekrast in een Romeinse muur:



Eronder staat: “Alexamenos vereert zijn God”. (“Alexamenos cebete theon”)

En nu is het bijzondere dat de man aan het kruis  
ziet u het???  
...een ezelskop heeft...

U moet weten dat het woord *ezei* in het Romeinse rijk  
een *scheldwoord* was.  
Dat is het in onze taal trouwens ook.  
Als wij iemand een ezel noemen  
dan vinden wij diegene doorgaans...  
Niet het scherpste mesje in het laatje.

Maar in Rome gold nog iets anders.  
Tacitus schrijft bijvoorbeeld over een man die bij een hoer komt  
en dan vraagt zij aan hem:  
"Wanneer zullen we de maaltijd gebruiken?"  
Dat was blijkbaar de gewoonte als je naar de hoeren ging.

En dan vraagt zij dus aan die meneer, die klant:  
"Wanneer zullen we de maaltijd gebruiken, vóór of ná de ezei?  
Waarbij de *ezei* dus stond voor dat  
waar die man eigenlijk voor kwam.  
Niet voor een crackertje met kaas dus, maar voor iets anders.

Romeinen waren zeer anti-joods.  
Ze vonden Joden maar luie nietsnutten.  
Een/zevende van hun leven liggen ze op hun luie krent.  
Liggen ze niks te doen.

Zo gingen er allerlei Romeinse verhaaltjes rond over Joden  
die door Mozes de woestijn in zouden zijn gelokt  
onder valse voorwendselen,  
en daar zonder meer van dorst zouden zijn omgekomen  
als ze niet een stelletje ezels waren tegengekomen  
waar ze achteraan waren gegaan  
en zowaar, die ezels hadden hen bij een waterbron gebracht.  
En nu hebben ze in de tempel in Jeruzalem,  
-zo roddelden die Romeinen-  
een reusachtig beeld van een ezei staan  
waaraan ze eens in de zeven jaar een vetgemeste niet-Jood offeren.

Jezus gaat Jeruzalem binnen.  
"Hosanna Hosanna" roepen de Zeloten  
die meenden dat Jezus als een opstandeling, een revolutionair,  
als een vrijheidsstrijder de oorlog tegen de Romeinen zou beginnen.

Dat Hosanna was een soort D-day-enthousiasme  
dat omsloeg toen Jezus niet de Romeinen eruit bleek te rammen  
maar rare dingen ging prevelen over: *je vijanden liefhebben*.

Maar ook de Sadduceeën waren woest  
omdat Jezus hun handel omver wierp

en hen uitschold voor: rovers en plunderaars.

Jezus begeeft zich dus, zittende op een ezel,  
op die derde weg van de profeten van Israël.

Een koning op een ezel.

Niet hoog te paard, maar laag te ezel.

Een ezel is namelijk vooral iets niet: het is geen paard.

Een os is geen stier en een ezel is geen paard.

Wel, wie niets weet van de *tsadikim*,  
wie niets weet van de oude Joodse traditie,  
van de rechtvaardigen uit de traditie van de profeten van Israël,  
die vindt het wellicht wat aandoenlijk, Jezus op zo'n ezeltje.  
Wat een trieste vertoning...

Dat aandoenlijke zat ook wel wat in the Passion,  
daarom hou ik daar niet zo van  
die meewarigheid rond Jezus op de Nederlandse TV.  
Erg hè? Ja, wat erg...

Jezus gaat namelijk heel *bewust* die derde weg,  
de weg die de profeten van Israël zijn gegaan.  
De weg die niet populair was en nog niet is.

De weg waarop de Farizeeën, ver voor de geboorte van Jezus,  
zijn gekomen met iets nieuws: de opstanding.

De hoop *op*, en het verlangen *naar*,  
en het geloof *in*: de komst van *de dag des Heren*,  
de dag waarop alle vermoorde en omgekomen slaven,  
weduwen en wezen,  
zullen opstaan uit hun graf.

En nu begrijpt u waarom we het woord "Farizeeën"  
beter niet kunnen gebruiken als scheldwoord.

Het evangelie over Jezus is namelijk...  
volkomen *Farizees* vormgegeven.  
Jezus als Messias, als één die, let wel, *opstaat uit zijn graf*.  
Meer Farizees kun je het niet hebben.

Opstaat... samen met honderden anderen.

Wist u dat?

Wij denken dat Jezus de enige is die in het evangelie opstaat  
maar dat is niet zo.

Bij Mattheus staan er vele omgekomen slachtoffers op uit hun graf.

Hoor maar:

*En zie, het voorhangsel van de tempel*

*scheurde van boven tot beneden in tweeën,  
en de aarde beefde, en de rotsen scheurden,  
en de graven gingen open  
en vele lichamen der ontslapen heiligen werden opgewekt.*  
(Math. 27:51-52)

Het leven van Jezus wordt dus uiterst Farizees vormgegeven.  
De Zoon van God, die het kwade overwint.  
De dood verdrijft.  
Niet door geweld te gebruiken  
en ook niet door water bij de wijn te doen,  
maar door - *derde mogelijkheid* - trouw te zijn aan Pesach  
en trouw aan de God van Abraham, Izak en Jakob.

En wat voor ons wellicht het belangrijkste is,  
want wij behoren tot die niet-Joodse wereld,  
ik ben althans geen Jood,  
wij behoren tot die niet-Joodse wereld  
waartegen de kinderen van Israël zich steeds  
*teweer moesten stellen*,  
wij behoren dus tot die vijandige volkeren,  
want: Egypte was erg,  
Assyrië was nog erger, het hele tienstammerijk is uitgemoord,  
niemand heeft dat overleefd,  
Babylonië was verschrikkelijk,  
de Grieken waren vreselijk, de Romeinen daarna afschuwelijk,  
maar... het Christelijke Europa was misschien wel het allerergste  
met de moord op zes miljoenen Joden... Zes miljoen.

- Wat voor ons wellicht het belangrijkste is,  
om niet te zeggen, onze bevrijding, onze redding uit ellende:  
Wij, niet-Joden, zijn door deze Jood op dat ezeltje:  
nabij gebracht, verzoend, verzoend geraakt met die *God van Pesach*.  
Die God die het opnam voor de slaven en de slachtoffers  
en die 'nee' zei tegen de slavendrijver, de Farao, de geweldenaar.  
Die bijzondere God van Abraham, en van Izak en van Jakob.

Dóór Jezus, die het voor alle mensen opnam,  
voor Joden én niet-Joden,  
*mogen ook wij Pesach vieren*.

Daarom staat er dat het voorhangsel,  
een soort grens, die scheiding maakte tussen Joden en niet-Joden, van boven tot  
beneden open scheurde.

Wij niet-Joden vormen samen met de Joden één lchaam.  
"Dit is mijn lichaam", zegt Jezus dan.  
En zo mogen wij delen in het geloof dat Jezus had.  
Het Koninkrijk der hemelen is niet ver weg.  
Het koning zijn van de bevrijder-God, de God van Israël, is nabij,  
Het is nabij.

Het einde aan de slavernij is nabij.

*O Christus*, zo begint het laatste couplet van lied 653  
Christus is de griekse vertaling van het Joodse "Messias",  
zodat we moeten denken:

*O, Messias, ons van God gegeven,  
Gij tot in alle eeuwigheid  
de weg, de waarheid en het leven,  
Gij zijt de zin van alle tijd.  
Vervul van dit geheimenis  
uw kerk die in de wereld is.*

*Shalom!*

Amen